

HEURISTIEK DEEL II (Ba2)– PARTIM NIEUWSTE TIJDEN
Examen van 26 januari 2010
DEEL I

1. Noem vier informatiebronnen en hun vindplaatsen waar je informatie hoopt te vinden over het thema “landbouwbeleid in België (1900-1940)” (met vermelding van de pagina’s in de GB en/of BB) (4 p.).

Commentaar: Beleid gaat uit van de wetgevende macht, van de bevoegde instanties van de uitvoerende macht (minister, departement, gedecentraliseerde openbare diensten), private partners aan wie bepaalde overheidstaken werden gedelegeerd, maar ook de onderliggende besturen zoals provincies en gemeenten voeren landbouwbeleid

- Algemeen: standaardwerken van L. Van Molle, P. Bourgeois en M. Van Dijck over ministerie van landbouw (GB 464)

- Voor wet en regelgeving (reglementair kader):

1° Publicatie van wetgevende normen op ‘nationaal’ vlak (GB 292-295): Belgisch Staatsblad en zijn officiële toegangen zoals de Recueil des lois, pasinomie, Servais & Mechelynck, *Les Codes...*, enz. Zie ook K. Velle, *Recht en gerecht* – bibliografie als toegang

2° Circulaires in : Bulletin de l’administration de l’agriculture en opvolgers (GB 469)

3° landbouw tijdschriften (GB 468)

Vindplaatsen : grote bewaarbibliotheken, bibliotheek ARA, bibliotheek van FOD Economische zaken (federale bibliotheek landbouw)

4° parlementaire documenten met betrekking tot landbouwbeleid – online opvraagbaar via www.senate.be of www.dekamer.be

- Bulletin du Conseil supérieur de l’Agriculture, Bulletin du Conseil supérieur de l’Horticulture, enz. GB 591

- Archief van bevoegde nationaal ministerie en aanverwante (ARA):

Gids van Matthys & Lefèvre, inventarissen van Carnel, Devolder enz. GB 467-468

Pas op !: ministerie van landbouw werd in bewuste periode gecombineerd met verschillende andere bevoegdheden zoals binnenlandse zaken, openbare werken enz. (GB 465). Zie dus ook onderdeel Ministerie van Middenstand b.v.

- Archief van de parastataal Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet – Fortis – GB 542-543

- Gemeentearchieven GB 70 – bewaarplaats: gemeente zelf, Rijksarchief

- Archieven van provincies GB 133-134: berusten deels nog bij de provincies zelf want deels jonger dan 100 jaar – o.a. archief van de Provinciale Landbouwcommissies, nadien Landbouwkamers (GB 590), landbouw tellingen en bijhorende dossiers

- Archief van ministers en kabinetschefs : zie onderdeel GB privé-personen, b.v. Joseph MANNEBACK, kabinetschef (GB 1187) – bewaarplaats ARA

- Archief van de Boerenbond en zijn centrale bestuurs- en adviesorganen: zie onderdeel landbouworganisaties GB 903-915 - KADOC

2. Noem twee informatiebronnen (en vindplaatsen) waar je materieel vindt men betrekking tot de sociale geschiedenis van havenarbeiders sinds 1900 (met vermelding van de pagina in de GB) (2 p.).

- Arbeiderspers: Vooruit, Le Peuple, enz. maar ook syndicale pers (repertorium van M. Gérard, GB 939, e.a. GB 939-940 – zie ook overzicht GB 1299) maar ook Antwerpse opiniepers in het algemeen (GB 1286): vindplaats: KB, stadsbibliotheek, stadsarchief enz. GB 1310-1311

- gelegenheidspublicaties van Zielens L., De eerste vijf-en-twintig jaren van de Havenarbeidersbond, Antwerpen, z.j. GB 941; Cels J., 75 jaar.. enz. GB 942

- Archief van de BWP – afdeling Antwerpen

- Archief van Christelijke arbeidersbeweging in Antwerpen (GB 933), socialistische vakbond voor havenarbeiders enz.: via www.archiefbank.be

Vindplaatsen KADOC, AMSAB

- Gemeentearchief en of OCMW-archief: bronnen in verband met sociale toestanden en sociale politiek (armoedebestrijding, werkloosheidskassen e.d.), fotoarchief, archief van het havenbedrijf en aanverwante reeksen, maar ook politiearchief: Stadsarchief Antwerpen: www.felixarchief.be - zie ook GB 74-77

- Archief van de gerechtelijke politie bij het parket te Antwerpen in verband met stakingen e.d. – RA Beveren

- Beroepentellingen – gepubliceerde statistieken – zie BB

- gedrukte bronnen en archivalia van het Ministerie van sociale voorzorg (GB 428 e.v.), nadien sociale zekerheid (en adviesorganen en parastatalen GB 555 e.v.) o.a. inzake beroepsziekten en arbeidsongevallen (GB passim)

- medische tijdschriften: publicaties van geneesheren over arbeidsongevallen en beroepsziekten van havenarbeiders – toegang GB 1298

- parlementaire bronnen: diverse tussenkomsten in Kamer door o.m. socialistische parlementsleden zoals M. Terwagne e.a.

3. Noem drie mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen in verband met het thema “banditisme in West-Vlaanderen 1910-1920” (3 p.).

- Gepubliceerde gerechtelijke statistieken – strafrecht – zie bibliografie K. Velle, Recht & gerecht: bewaarbibliotheken, bibliotheek FOD Justitie, KB enz.

- Gemeentearchieven – politiearchief – principedossiers – PV's: stadsarchieven Brugge enz.

- Strafdossiers en vonnissen/arresten hoven van assisen (misdaden) en correctionele rechtbank (wanbedrijven en gecorrectionaliseerde misdaden) : archief van het HA West-Vlaanderen (toegang van I. Rotthier) enz. – RA Beveren

- Archief van het parket van de procureurs des Konings te Veurne, Ieper, Kortrijk en Brugge in verband met het fenomeen “bendevorming, diefstal met verzwarende omstandigheden, enz.”, voor zover bewaard: archief parketten – RA Beveren

- lokale en regionale pers: GB 1287-1288

4. Welk (nationaal) ministerie was bevoegd voor respectievelijk: “openbare weldadigheid – 1939) en “burgerluchtvaart – 1950” (met vermelding van de pagina in de GB) ? (2 p.)

- openbare weldadigheid 1939: Ministerie van Volksgezondheid – GB 438-439
- burgerluchtvaart 1950 : Ministerie van Verkeerswezen of Ministerie van de spoorwegen, telegraaf, telefoon en de post – GB 482-483, 614

5. Het onderwerp van jouw masterpaper luidt “De innovatieve samenleving. Materiële en technologische revoluties in de Belgische samenleving – 1850-1950”. Noem vier relevante mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen (4 p.).

- tijdschriften en catalogi uitgegeven door Museum voor industriële archeologie en textiel MIAT te Gent, La Fonderie (Brussel), mijnsite Le Grand Hornu (Boussu), enz. – BB: 366-367
- materiële relictten bewaard door bewaarinstellingen van industrieel erfgoed: MIAT (Gent) e.a.
- diverse archiefbestanden Ministerie van Openbare Werken en Economische Zaken: ARA
- archieven van Financiën: registratiekantoren, kadaster, enz.: Rijksarchieven
- notariële archieven: idem
- provinciale archieven: dossiers hinderwetgeving : Rijksarchieven – archieven provincies
- archieven van werkrechtshraden: nijverheidsmodellen: Rijksarchieven
- fiscale bronnen in het gemeentearchief: stadsarchieven
- iconografische bronnen: BB – p. 363-364
- topografische kaarten: BB – p. 365
- krantenarchieven: fotocollecties
- audiovisuele archieven: VRT-archief
- gespecialiseerde tijdschriften over design (kunsttijdschriften), openbare werken (*Annales des travaux publics*), materiaalkunde, automobiel (GB 1299) enz.

6. Het onderwerp van jouw scriptie luidt "Theo Lefèvre. Voorvechter van de Vlaamse zaak, vriend van de wetenschap en katholiek politicus". Noem twee mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen (2 p.).

- parlementaire verslagen en hun toegangen (tafels): bewaarbibliotheken, bibliotheek parlement, enz.
- persoonlijk archief van Lefèvre bewaard door KADOC – GB 1227
- persoonlijk archief bewaard door ARA: GB 1186

7. Noem een vindplaats voor iconografisch materiaal met betrekking tot het thema "Arbeidsverhoudingen in de provincie Limburg (1880-1940)" (met vermelding van de pagina in de GB) (1 p.)

- foto's, Ansichtkaarten, gravures, tekeningen e.d. in Provinciaal domein Bokrijk, in Provinciaal Archief- en Documentatiecentrum PADC, Mijnstreekmuseum Limburg, gemeentearchief Genk, Heelkring Genk, enz. GB 1452)
- mijnarchieven bewaard door RA Hasselt
- regionale pers: RA Hasselt en PADC (GB 1311)
- beeldenbank erfgoedcellen (GB 1451)
- Limburgse tijdschriften – repertorium van R. Daerden (GB 1286)
- krantenarchief van Het Belang van Limburg

8. Noem een standaardwerk in verband met het ontstaan van de kinderbijslag en vermeld de pagina in de GB (1 p.).

- De Koster M., In het belang van het kind. Het ontstaan van de kinderbijslag in België, 1999
verouderd is het werk van Leflot uit 1965
- kan eventueel ook: *75 jaar kinderbijslag in België – themanummer BTSZ, 2006*
GB 568

9. Voor welke periode (jaren) beschikken wij over gedrukte statistische informatie over het gebruik van meststoffen in de landbouw (met vermelding van de pagina in de GB/BB) (1 p.).

- 1895-1959 (1980) ... BB 157
Vooral beginjaar is belangrijk. Informatie is in de landbouwtellingen beschikbaar op gemeentelijk niveau voor 1895 en 1910, nadien enkel op kantonaal niveau. Laatste landbouwtelling dateert van 1980.

HISTORISCHE PRAKTIJK DEEL II (Ba2)
PARTIM NIEUWSTE TIJDEN
Examen van 26 januari 2010
DEEL II

Uw scriptieonderwerp luidt: “**De organisatie van dringende hulp in België. 1850-1950**”

1. Som de onderzoeksaspecten van uw onderwerp op en licht toe.
2. Maak een lijst van alle mogelijke actoren die mogelijks activiteiten hebben verricht en handelingen hebben gesteld die met uw onderwerp verband houden.
3. Geef een typologisch overzicht van relevante informatiebronnen en hun vindplaatsen. Geef kort aan wat je van deze bronnen concreet verwacht, m.a.w. welke relevante informatie je in deze bronnen denkt te zullen aantreffen. Structureer je antwoord!

Opmerking: Op dit formulier zijn kadertjes voorgedrukt. Alleen de tekst binnen de lijnen wordt gelezen. Wees dus bondig en werk systematisch. Veel succes!

1. over de
2. zijn aspecten afgeaan

1. ASPECTEN (5 p.)

Definitie dringende hulp:

- het gaat niet om recurrente of structurele hulp maar om occasionele hulp in crisissituaties
- hulp ingevolge calamiteiten, natuurrampen (overstromingen, aardverschuivingen, extreme droogte, dijkbreuken), brand (Innovation), oorlogssituaties (massale vernietiging van infrastructuur), mijnrampen, bedreigingen allerhande (oorlogsdreiging), epidemieën, massale veesterfte, aantasting van gewassen (landbouw), ecologische rampen, ongevallen, massale werkeloosheid, enz.
- hulp aan mensen: slachtoffers van arbeidsongevallen, beroepsziekten, epidemieën; hulp aan groepen in de samenleving die niet gewenst zijn (staatlozen, vluchtelingen, Joden, enz.), stakers, enz.
- politiek-institutionele aspecten (beleid & regelgeving): welke maatregelen namen diverse overheden om tegemoet te komen aan dringende hulp b.v. bij diverse vormen van extreme situaties die regio's, steden, bedrijfssectoren, groepen in de samenleving in het bijzonder troffen? Welke overheden waren bevoegd (nationaal, provinciaal, arrondissementeel, lokaal)? Wettelijk kader? Oprichting en organisatie van instellingen, adviesorganen, hulpcomités? Procedures van hulpverlening (rampenplannen) en bevoorrading, coördinatie en uitvoering, informatiekkanalen, rapportering? Statuut hulpverleners?
- publiek versus privaat initiatief: overheid, Rode Kruis, particuliere hulporganisaties, enz.; subsidiëring van humanitaire organisaties; rol van het zgn. middenveld
- soorten hulp (acties):
  - dringende bijstand bij extreme armoede, hulp aan daklozen, opvang vluchtelingen
  - medische hulp: hulp bij epidemieën, rampen; voedselbedelingen
  - psychiatrische hulp (ambulant of niet)
  - financieel-economische hulp: ravitaillering tijdens en na oorlog, retroconversie van bedrijven, werklozensteun, enz.
  - militaire hulp: hulp door militairen
  - morele en psychologische hulp: Kerk, parochies, enz.
  - hulp in oorlogstijd – hulp door militairen
  - hulp tijdens harde winters
  - hulp aan doelgroepen of sectoren: bedrijven, landbouw, zwakkeren, vluchtelingen, onderduikers, Joden, gerepatrieerden na WOI of na onafhankelijkheid van Congo enz.
- economisch-financieel: budgettaire impact, voorziene budgetten voor interventies maar ook voor schadeloosstellingen, verzekering, enz.; impact, efficiëntie, effectiviteit, fraudebestrijding
- infrastructuur: medisch, technisch, logistiek, transport, enz.
- cultureel: beeldvorming van hulp(bedeling) in media en kunstuitingen; ethische code van hulpverleners
- professionalisering van hulpverlening/ hulpverleners: opleiding voor diverse doelgroepen (politie, brandweer, leger, enz.), statuut hulpverlening, onderzoek in verband met hulpverlening

1 opdeling publiek - privaat
2 publiek top down

2. ACTOREN (5 p.)

PUBLIEK

Nationaal: staatshoofd, wetgevende macht, ministeries (vooral Justitie (openbare weldadigheid), BinZkn, Defensie en Volksgezondheid (ziekenhuizen, kindertehuis e.d.) en hun buitendiensten: civiele bescherming (burgerlijke veiligheid), inspecties, enz.)

Nationale, provinciale en lokale hulp- en voedingscomités (WO I)

Parastatalen (sociale zekerheid) inzake arbeidsongevallen (GB 571)

Provinciaal: provinciebesturen en arrondissementscommissaris, provinciale medische commissie

Lokaal: voorlopers OCMW (burelen van weldadigheid, Commissies voor de burgerlijke godshuizen, vanaf 1925 COO's), gemeenten en hun afdelingen (sociale dienst, brandweer, politie, ziekenhuizen, enz.)

PRIVAAT

- hulpverlenende instanties zoals Rode Kruis
- beroepsorganisaties voor hulpverleners
- kerkelijke instanties: bisdommen, dekenijen, parochies
- congregaties actief in de zorgsector
- middenveld; socio-culturele organisaties en vakbonden
- persorganen
- politici en hoge ambtenaren die betrokken zijn bij de problematiek (zie hoger: ministeries)
- bedrijven: leveranciers van materieel, verzekeraars, consultants/experts, transportsector
- verzetsorganisaties

3. INFORMATIEBRONNEN EN VINDPLAATSEN (10 p.)

ALGEMEEN: algemene bibliografieën geschiedenis van België (BB 20, 33), bibliografieën sociale sector (Oris BB 29; Neven & Oris 41); bibliografie over oorlogen (Tallier/ Lefèvre BB 33-35; SOMA-website Palasdatabank), Gids Tweede Wereldoorlog van D. Martin 1996 (BB 405), Bibliografie van Moulin M., Organisation médico-sanitaire 1994 (BB 45), lijsten scripties (BB 50 e.v.), enz.; regionale studies en monografieën (via jaarlijkse bibliografie BTFG of geschiedkundige tijdschriften)

DRUKWERKEN

- gepubliceerde statistieken zoals Annuaire statistique de la Belgique 1873-; Exposé de la situation de la Belgique, e.a.
- jaarverslagen van gemeenten (armenbesturen) en provincies: *Vertoog over het bestuur en den toestand van de zaken van de stad.. Exposé de la situation de la province.. Mémorial administratif de la province..*
- jaarverslagen medische dienst van het leger
- jaar- en activiteitenverslagen van instellingen bevoegd voor hulpverlening
- gelegenheidspublicaties over de geschiedenis van brandweerkorpsen, ziekenhuizen, Rode Kruis-afdelingen, hulp- en voedingscomités, medische verenigingen, enz.
- gespecialiseerde tijdschriften: medische tijdschriften, tijdschriften voor politie, brandweer, civiele bescherming, enz.
- dagbladpers: rampenrubriek (over bombardement Mortsel 1943, brand Innovation, spectaculaire verkeersongelukken en overstromingen, enz.)
- parlementaire handelingen
- publicaties van het Rode Kruis e.a. humanitaire organisaties, van bepaalde beroepsgroepen (sociale werkers, verplegend personeel, geneesheren, enz.)

ARCHIEVEN

PUBLIEK

- nationaal: archieven bevoegde ministeries, vooral Binnenlandse Zaken (bestuur voor provinciale en gemeentelijke zaken, Bestuur van de Verwoeste gewesten, Hoog Commissariaat voor de Bescherming van de Burgergevolking (GB 353) en Defensie (Commissariaat-generaal voor de Passieve Luchtbescherming – ook bij BinZkn 1935-1947 (GB 353), maar ook sociale voorzorg en volksgezondheid; nationaal hulp- en voedingscomité in verband met rampenplannen, rampenfondsen, hulpacties, huisvesting, enz.
- provinciaal: rapporten arrondissementscommissarissen, principe- of thematische dossiers in verband met armoedebestrijding, epidemieën, rampen allerhande, reparatie van de schade, hulp aan bevolking, inrichting opvangcentra, enz. (enquêtes, statistieken, briefwisseling inzake subsidiëring, interventies, enz.); provinciale hulp- en voedingscomités tijdens WO I
- lokaal: archieven van Burelen van weldadigheid (opvangcentra), Commissies burgerlijke godshuizen (notulen, lijsten, briefwisseling, jaarverslagen): OCMW-archieven; gemeentearchieven (politiearchief; thematische dossiers over brandweer)

PRIVAAT

- archieven bisdommen, congregaties en orden: archieven van de Zusters van Liefde (Gent) (GB 1446): briefwisseling, rapporten, enz. (over inzamelingen, hulpacties, voedselbedelingen, onderdak)
- archief Rode Kruis
- archief verzetsorganisaties: in verband met opvang Joden e.a.
- archivalia van socio-culturele organisaties, vakbonden: via Archiefbank.be / odis.be

ANDERE

Film: VRT-RTBF-archief (non-fictie), private collecties (medewerkers RK), Soma (hulpverlening tijdens en na 2de WO)

Fotoarchieven persagenschappen: Belga; fotocollecties in SAA, SAL, enz. (beeldenbanken), Museum voor Deportatie en Verzet, Legermuseum, Archief Koninklijk Paleis, IHOES (GB 1445), Archief Zusters van Liefde, Guislainmuseum, enz.

Mondelinge getuigen: zowel van hulpbehoevenden als van zorgverstrekkers

Oefening Leuven – geschiedenis van universiteit en stad

Aspecten

- Situering van universiteit in de stedelijke ruimte - Inplanting - Universiteit en stadsbeeld en stadsontwikkeling - Werking van de universiteit in relatie tot stadsontwikkeling – universitaire gebouwen en monumenten in het stadsbeeld die verwijzen naar de geschiedenis van het (hoger en) universitair onderwijs;
- Politiek: universiteit op de politieke agenda van de stad - Openbare ordehandhaving – toepassen van gemeentereglementen – optreden lokale politie bij rellen en studentenprotest – relaties tussen politieke mandatarissen en universitaire milieus – ideologische tegenstellingen tussen de politieke machthebbers en de keuzes die door academische milieus / individuele professoren worden gemaakt..
- Cultuur: Evenementen – openbare festiviteiten – vieringen – sportmanifestaties – optochten – rol van wetenschappelijke genootschappen in culturele leven: relatie stad en brede activiteiten van de universiteit (vergunningen , evenementenkalender, tolerantie t.a.v. bepaalde door de ‘universitaire gemeenschap’ georganiseerde activiteiten)
- Sociaal: veranderingen in studentenpopulatie (evolutie studenten verschillende faculteiten, meer meisjes,..) en professorenkorps, sociaal beleid universiteit/stad, integratie studenten met middenstand en andere categorieën van de bevolking, studentenwijken, demografische gegevens studentenpopulatie, medisch-sociale aspecten van epidemieën 19de eeuw, opvang van buitenlandse studenten
- Economisch: huurprijzen, relatie met middenstand, subsidiëring (randvoorwaarden : initiatieven om universiteitsgemeenschap te faciliteren: mobiliteit, ruimtelijke ordening, organisatie en inrichting van publieke ruimte)
- Oorlogsperiode: universitair leven tijdens de bezetting WO I/ II, flexibiliteit van de overheid in oorlogssituatie, andere vormen van samenwerking stad-universiteit, opeising van universitaire gebouwen door bezetter
- Armenzorg: relatie met de universiteit en de kerk en religieuze congregaties zorgde voor conflicten. Godshuizen, burelen van weldadigheid, belangrijke rol van de kerk, relatie met academici: dokters

Actoren

Publieke sector

- Stadsbestuur:
  - o college van burgemeester en schepenen (vooral deze verantwoordelijk voor onderwijs, cultuur, ruimtelijke ordening en openbare werken, middenstand, feestelijkheden, burgerlijke stand en bevolking)
  - o gemeenteraad

- politie
- relatie tot justitie : parket, procureur des Konings, rechtbank eerste aanleg, assisenhof van Brabant
- relatie tot armenbestuur: COO (commissie openbare onderstand) en rechtsvoorgangers (bureel van weldadigheid, commissie van de burgerlijke godshuizen)
- provincie Brabant (periode voor splitsing provincie)
  - gouverneur (ordehandhaving)
  - bestendige deputatie
- Nationaal parlement
  - taalwetgeving
  - begroting: subsidiëring van de universiteit, financiering en subsidiering van wetenschappelijk onderzoek
- ministers bevoegd voor universitair onderwijs
  - bv. binnenlandse zaken
- ministerie bevoegd voor landbouw
- ministerie bevoegd voor openbare werken

Private sector

- universiteit
  - academische overheid
  - rector
  - decanen
  - professoren, professorenfamilies (doorgegeven van vader op zoon)
- studentenverenigingen
- katholieke kerk:
  - bisdom Mechelen Brussel
  - aanwezigheid van orden en congregaties binnen stadsmuren: conflicten met augustijnen en jezuiten etc.
- katholieke politici (oud-studenten universiteit, leden gemeenteraad, enz.)
- middenstandsverenigingen
- uitgeverijen, publicisten (afzet academische producten)
- private hospitalen
- journalisten
- lokale pers
- orden en congregaties met vestiging in Leuven, geestelijken, religieuzen
- politieke partijen (lokaal) die aandacht besteedden aan de relatie met de universiteit

Bronnen en vindplaatsen

Enkele mogelijke vindplaatsen:

- Stadsarchief (ook politiearchief, archief van de instellingen die onder het armenbestuur vallen - archiefbibliotheek) : <https://www.leuven.be/stadsarchief>

- KADOC (archieven orden en congregaties, belangrijke katholieke voormannen, privaat archief van professoren, ...)
- Universiteitsarchief: <https://bib.kuleuven.be/universiteitsarchief/collecties/archieven-en-verzamelingen> : bevat onder meer het "archief van de rectoren Paulin Ladeuze (1909-1940), Honoré van Waeyenbergh (1940-1962), Albert Descamps (1962-1968), het archief van de centrale administratie en het archief van de vice-rectoren..."
- Archief van aartsbisdom Mechelen: archivalia van de Leuvense Universiteit - ancien régime. 17de eeuw-19de eeuw (zie www.archiefbank.be):
<http://aartsbisschoppelijkarchiefmechelen.be/index.php/idl-aartsbisschoppelijk-archief-te-mechelen;jsdiah>
- Archief van provincie Brabant
- Archief van binnenlandse zaken en bevoegde minister van onderwijs → vindplaats: algemeen rijksarchief Brussel
- Archief van het assisenhof van provincie Brabant → vindplaats: rijksarchief ~~Anderlecht~~ *Vorst*
- Gevangenisarchief → vindplaats: rijksarchief Leuven

Structuur van het antwoord:

Algemene informatiebronnen en lectuur in verband met Leuven

Op betreffende pagina's van de groene bijbel zijn een aantal gespecialiseerde werken over de geschiedenis van de universiteit van Leuven (GB 751-770, meer bepaald p. 754-755, 757-758, 762-763).

Bibliografie van de geschiedenis van België (Belgisch tijdschrift filologie en geschiedenis) en hierin zoeken op Leuven en universiteit.

Werken in verband met stadsgeschiedenis van Leuven, universiteitsgeschiedenis, enz.

Scriptielijsten met alle doctoraten en scripties van Belgische universiteiten waarin we wat meer te weten proberen te komen over Leuven.

Gedrukt materiaal

- Catalogi van uitgeverijen
- Stedelijke almanakken, wegwijzers, adressenboeken, enz.
- Lokale pers en kranten : te vinden in bewaarbibliotheken, stadarchief, koninklijke bibliotheek (repertoria van de pers : voor arrondissement Leuven)
- Publicaties van professoren : zie Bibliographie Académique 1880 - GB 682
- Jaarboeken van de stad als van de universiteit (Zie GB 683: annuaire de l'UCL)
- Reisverslagen van buitenlandse studenten en professoren over hun ervaringen in de stad Leuven (egodocumenten)
- Autobiografische romans met betrekking tot universitair leven in Leuven
- Huldensalbums, gelegenheidspublicaties, redevoeringen - vindplaats: universiteitsbibliotheek, private fondsen die aan KADOC, stadsarchief geschonken zijn

- Parlementaire bronnen meer bepaald de driejaarlijkse verlagen van hoger onderwijs in parlementaire stukken opgenomen
- Politierglementen van gemeente (werden geafficheerd) of gepubliceerd
- Affichecollectie (stadsarchief, rijksarchief)
- Stedelijk gemeentebblad (communicatielokaal van stad Leuven)
- Tijdschriften van studentenverenigingen, ook affiches, vlugschriften : vindplaats: archief van de universiteit , bewaarbibliotheek, private archieven van professoren

Archivalia

Publieke sector

- "Fonds Hoger Onderwijs" – ARA (GB, 763)
- Plannen en bijhorende dossiers in het archief van het kadaster (rijksarchief)
- Atlas van de buurtwegen (provinciearchief Brabant)
- Thematische dossiers m.b.t. de (ruimtelijke) ontwikkeling van de stad Leuven (stadsarchief)
- Notulen van de gemeenteraad (stadsarchief)
- Verslagen van de politie (processen verbaal met betrekking tot het universitair leven, vaststellingen die politie deed) (stadsarchief)
- Gemeentelijke reglementen (stadsarchief, provinciearchief)
- Fotoarchief (afzonderlijke collectie in stadsarchief – zie ook andere mogelijke vindplaatsen: Prentenkabinet KB, Fotomuseum Provincie Antwerpen, universiteitsarchief, enz.)
- Dossiers, enquêtes, briefwisseling, enz. in het archief van de provincie Brabant
- archieven in verband met vreemde studenten in Leuven: bevolkingsregisters / vreemdelingenregister (stadsarchief), inschrijvingsregisters van universiteit (universiteitsarchief), dossiers vreemdelingenpolitie

Private sector

- Archief van professoren (bewaard door bv. KADOC, universiteitsarchief, rijksarchief, enz.)
- Dagboeken van studenten, professoren, enz. (universiteitsarchief)
- Archief van wetenschappelijke genootschappen (universiteitsarchief)
- Boerenbond Leuven (briefwisseling stad en universiteit)
- Archief van het aartsbisdom (Mechelen): 'kabinetsarchief' van de aartsbisschop (principedossiers), briefwisseling tussen episcopaat en stad Leuven / universiteit over bv. statuut van de universiteit, benoeming van professoren, heikele ideologische kwesties, enz. (PS: de bisschoppen zaten in de inrichtende macht van de universiteit..),

Andere bronnen

- Mondelinge bronnen: interviews professoren, studenten
- Fotoarchieven, beeldenbank stadsarchief Leuven
- Iconografisch materiaal (pentekeningen, schetsen, kunstwerken)
- Plannen, kaarten, ansichtkaarten, enz. Zie hoofdstuk GB.
- audiovisuele media (filmmateriaal) : uitzendingen van het nieuws, documentaires → in VRT archief, Cinematec (koninklijk filmarchief), KADOC, universiteitsarchief

- tastbare objecten die verwijzen naar aanwezigheid van de universiteit: monumenten, geschiedenis van monumenten, objecten aan façades, straatborden

24.10.2017

**HISTORISCHE PRAKTIJK 2 – HEURISTIEK: MODERNE EN
HEDENDAAGSTE TIJD
EXAMEN 20 januari 2017
DEEL I**

1. Je bent op zoek naar primaire bronnen in verband met **ballingen in de stad Antwerpen ca. 1900**. Noem vier mogelijke archiefvormers, met telkens minimaal één historische bron per archiefvormer én de exacte vindplaats van die bron(nen) (4 p.).

ANTWOORDEN

- bevolkingsregister, Felixarchief
- archief van de gemeentelijke politie (thematische dossier 'vreemdelingen'), Felixarchief
- archief van het Ministerie van Justitie, individuele dossiers van de zgn. vreemdelingenpolitie, eventueel aangevuld met de algemene dossiers van de zgn. vreemdelingenpolitie, Algemeen Rijksarchief, toegangen door Vervaeck, Plisnier, Depoortere): GB 344-345, 362
- archief van de gevangenis van Antwerpen, RAA (zie ook archiefgids Rotthier, De gevangenisgids, GB 347)
- archief van het parket van de procureur des Konings te Antwerpen (archief van de gerechtelijke politie van het gerechtelijk arrondissement Antwerpen), RAA
- archief van de provincie Antwerpen, documenten inzake openbare orde en veiligheid (GB 131)

2. Welk **ministerie** was bevoegd voor het mijnwezen, eind 1934 (+ opgave van de pagina in de 'Groene bijbel') (1 p.)

ANTWOORD

Ministerie van Economische zaken, GB 423

3. Het onderwerp van jouw scriptie luidt "**Analfabetisme in Brugge 1840-1848**". Geef één historische bron (primaire bron) en de exacte vindplaats ervan. Leg ook kort uit welke info uit die bron jij op welke manier kan gebruiken voor jouw onderzoek (2 p.).

ANTWOORD

Burgerlijke stand, huwelijksakten, stadsarchief Brugge of RA Brugge

4. Stel, je bent op zoek naar biografieën van de **professoren van de faculteit van de rechten van de Luikse Rijksuniversiteit** in de 19de eeuw. Welke is de eerste handeling die je stelt (+ vermelding van de pagina in de 'Groene Bijbel'? (1 p.).

ANTWOORD

Ik raadpleeg de publicaties van Florkin, Halkin e.a. (Liber memorialis e.d.), GB 671

5. Je bent op zoek naar een aantal referentiewerken (boek, artikel, inventaris, enz.) in verband met de volgende onderwerpen. Van welke instrumenten maak je gebruik? Vermeld ook de pagina uit de GB (5 p.).

-Topografisch overzicht van de stad Oostende

ANTWOORD

Debaere, Stedenatlas..., GB 1373

-Biografische notities van parlementsleden (1831-1894)

ANTWOORD

Depaepe & Raindorf-Gérard, Le Parlement belge..., GB 247

- Beknopte instellingengeschiedenis van de centrale administratie van de Schatkist voor de hele negentiende eeuw

ANTWOORD [cf. gastcollege door Pieter De Reu]

Bernard DESMAELE, *Le Ministère des Finances. Étude de l'évolution structurelle de l'administration centrale et de ses organes consultatifs. Première partie : 1831-1945.* Brussel, 1990. Hierin informatie over de algemene administratie van de Thesaurie en rechtsvoorgangers, in handzame organogrammen. Enkel DESMAELE bevat de administratieve organisatie voor de negentiende eeuw.

-Vlaamse Juristen-Vereniging

Van Goethem, Honderd jaar Vlaams rechtsleven..., GB 1018

-Geschiedenis van het pedagogisch leven

De Vroede e.a., Bijdragen tot de geschiedenis van het pedagogisch leven... 1817-1914, 3 dln., GB 1303

6. Stel, je moet een tentoonstelling voorbereiden over "**De landbouw in de provincie West-Vlaanderen 1840-1950**". Noem twee mogelijke historische bronnen waar je terecht kan (+ vermelding van de pagina in de 'Groene Bijbel'). Geef ook telkens een korte toelichting bij jouw keuze: welke informatie verschaft de bron jou? (2 p.).

ANTWOORDEN

Ik maak gebruik van:

-de gepubliceerde algemene landbouwtellingen (1846, 1866, 1880, 1895... 1950) (zij verschaffen gegevens over teelten, grondversnippering, veestapel, werktuigen, lonen, pachtprizen, e.d.)

-de archieven van het provinciebestuur (via bv. de Almanach Royal of de Annuaire administratif et judiciaire de la Belgique ga ik op zoek naar de voor landbouw bevoegde afdeling, wat mij in staat stelt gericht te zoeken in de bestaande toegangen in beperkte oplage: GB 117-118). In het provinciaal archief ga ik op zoek naar de archieven van de provinciale landbouwcommissie, naar documenten in verband met de verbetering van de veerassen, de visserij, de schadeloosstelling van boeren voor het afslachten van besmettelijke dieren e.d. (GB 134)

-het bestuurlijk memoriaal van de provincie, een seriële gedrukte bron, waar ik tal van gegevens vind in verband met de landbouwsector (circulaires, statistieken, marktprijzen, e.d.).

HEURISTIEK: MODERNE EN HEDENDAAGSTE TIJD
EXAMEN 20 januari 2017

DEEL II

Uw scriptieonderwerp luidt: “100 jaar Waals regionalisme. 1880-1980”

1. Som de onderzoeksaspecten van uw onderwerp op en licht toe.
2. Maak een lijst van alle mogelijke actoren die mogelijks activiteiten hebben verricht en handelingen hebben gesteld die met uw onderwerp verband houden.
3. Geef een typologisch overzicht van relevante informatiebronnen en hun vindplaatsen. Geef kort aan wat je van deze bronnen concreet verwacht, m.a.w. welke relevante informatie je in deze bronnen denkt te zullen aantreffen. Structureer je antwoord!

ASPECTEN (2,5 p.)

(vooral) **politieke aspecten**: geschiedenis van de Waalse bewustwording met de oprichting van de Conseil Régional Wallon als eindpunt (= de voorloper van het Waals Parlement); geschiedenis van de Waalse BEWEGING(en) in al zijn verscheidenheid; het verdedigen van de politieke belangen van de Walen binnen een zich veranderende staatsstructuur (evolutie van nationale naar federale staat, taalkwestie Voeren, beweging voor de terugkeer naar Frankrijk, Waalse actie tijdens WO II (zie Donnay, GB 1286)); geschiedenis van de partijvorming (particratie) in Wallonië; de beïnvloeding van de besluitvorming vanuit het perspectief van de Waalse belangenbehartiging; ontstaan van nieuwe politieke formaties die de Waalse Beweging vorm gaven (bv. Mouvement populaire wallon (Tijdschrift 'Combat': GB 940), de beweging rond André Renard – GB 929); de geschiedenis van de 'Waalse' politiek en politici; de geschiedenis van de 'Waalse' instellingen (cf. Conseil Régional Wallon 1974-1977 – GB 194-195); de houding van andere politieke formaties en politici t.o.v. het opkomend Waals bewustzijn (cf. regering Tindemans); invloed van beide wereldoorlogen (en vooral van WOII) op het Waals bewustzijn, enz.

Sociaal-economische aspecten: het streven van (nieuwe) groepen en formaties om de sociale (syndicale) en economische belangen van de Walen te verdedigen, hun discours en strategieën, hun organisaties en militanten, enz., en dit tegen de achtergrond van een zich wijzigende economische context (teloorgang zware industrie)

Culturele aspecten: symbolen van de Waalse ontvoogdings(strijd); uitingen van een Waals gemeenschapsgevoel en identiteit (kunst, literatuur, theater, erfgoed, volkscultuur, enz.), werken in het Waals dialect, Fêtes de Wallonie (sinds 1951) (GB 1219), Waalse literatuur, radio, televisie...; taalregime in het onderwijs; beeldvorming van het Waals bewustzijn/ de Waalse beweging in de media; Waalse feestcultuur

ACTOREN (2,5 p.)

Publieke sector

-Nationaal parlement

- Conseil régional wallon
- nationale ministerraad
- Staatshoofd
- Nationale ministeries bevoegd voor binnenlandse zake (Voerstreek), sociale zaken, economische zaken (industrie !), nationale opvoeding en Franse cultuur
- bepaalde provincie- en gemeentebesturen (Luik, Charleroi, La Louvière, Moeskroen, Doornik, bv.)
- Rijksuniversiteit Luik
- parketten

Private sector

-Personen: Waalse politici (parlementairen, mandatarissen in provincie- en gemeenteraden in Luik, Seraing, enz.), syndicale leiders, journalisten (regionale pers !), militanten, Luikse professoren die de Waalse beweging genegen waren: Périn, Albert du Bos, Maurice Bologne, F. Van Belle e.a.

-Partijen: Belgische Werkliedenpartij, maar vooral de opkomende regionalistische Waalse partijen of politieke formaties (Mouvement populaire wallon, Rassemblement démocratique et socialiste wallon, Rassemblement wallon, Parti wallon (GB 791), Front démocratique wallon, Parti d'Unité wallon, enz.)

-Waalse werkgeversfederaties: Conseil économique wallon

-Waalse vakorganisaties, jeugd- en vrouwenorganisaties (Union des Femmes de Wallonie, Ligue wallone de Liège, Jeune Garde wallonne (La Louvière), Jeune Wallonie), enz.

-Waalse verenigingen zoals Concentration wallonne (1931-1939), Wallonie libre (1954-) (en lokale afdelingen : Verviers, Voerstreek, enz.), Avant-garde wallonne, Société historique pour la Défense et l'illustration de la Wallonie, Association pour le Progrès intellectuel et artistique de la Wallonie, Wallonia, Assemblée wallonne, Association wallonne des Anciens Combattants, Ligue d'Action wallonne, Union nationale wallonne, Société d'Encouragement à l'Art wallon, Union wallonne des Associations culturelles, enz. (GB 1216 e.v.)

>> Specifiek voor het aspect "terugkeer bij Frankrijk": Mouvement wallon pour le Retour à la France (1942-) (GB 1219)

-Vormings- en documentatiecentra bv. Fonds d'Histoire du Mouvement wallon FHMW (viewallonne.be), Centre Harmel, Centre de Coordination des Jeunesses de Wallonie

-Waalse pers & media (zie verder)

BRONNEN EN VINDPLAATSEN (10 p.)

1. Algemene werkinstrumenten, naslag- en referentiewerken

-jaarlijkse bibliografie van de geschiedenis van België (BTFG) [onderdeel: politieke en sociaal-economische geschiedenis van België >> Wallonië, culturele geschiedenis van Wallonië, enz.)

-lijsten en elektronische toegangen tot doctoraten en scripties

-Jaminon & Godefroid, *Le Fonds d'Histoire du Mouvement wallon...* 1991 (GB 753)

-Delforge e.a., *Encyclopédie du mouvement wallon...*, 2000-2001, 3 dln. ! (idem)

-Brassine, *Le Conseil Régional Wallon 1974-1979*, 2008 (GB 194)

- Coune, *Les projets fédéralistes wallons et la Réforme de l'Etat*, 1996 (idem)
[en vooral >>>]
- Delforge, *Un siècle de projets fédéralistes pour la Wallonie 1905-2005*, 2005
- Joris, *Les Wallons et la réforme de l'Etat. De l'Etat unitaire à l'Etat « communautaire et régional » (1890-1970)*, 1998 (idem)
- en Piroette, *L'apport des courants régionalistes et dialectaux au mouvement wallon naissant. Une enquête dans les publications d'action wallonne de 1890 à 1914*, 1997 (GB 1286)
- specifiek over de Franstalige REGIONALISTISCHE partijen en politieke formaties : GB 818-819 – o.m. publicaties over het Rassemblement wallon RW en Le Parti Wallon
- standaardwerken over de taalkwestie(s) : zie bibliografie uit BB 37-38; of over verkiezingsuitslagen (GB 368-369)

2. Drukwerken

- gedrukte verslagen van het nationaal parlement (GB 259-260) en van de Conseil régional Wallon (= de voorloper van het Waals parlement : GB 195))
- gedrukte stukken van de Waalse provinciebesturen: Luik, Henegouwen vooral
- pers: regionale Waalse kranten: zie GB 1285-1286
- persknipsels, brochures, boeken, tijdschriften (bv. Combat, Front wallon (GB 822), Forces wallonnes (idem), L'Etat wallon. Hebdomadaire d'action wallonne (idem) bv.), pamfletten, affiches, verkiezingsmateriaal, liederen, partituren, gelegenheidsuitgaven, enz. over de Waalse beweging
- drukwerken van de Union wallonne des Entreprises UWE (GB 875)
- gedrukte jaarverslagen van de RTBF (GB 1329)
- gepubliceerde verkiezingsuitslagen

Vindplaatsen: zie ondermeer GB 750 e.v. : "De Franstalige privaatrechtelijke archiefinstellingen"

- Institut liégeois d'Histoire sociale ILHS (GB, 753 1259)
- Fonds d'Histoire du Mouvement wallon FHMW opgericht in 1949-1950 onder impuls van de stad Luik (viewallonne.be) en ondergebracht in het Musée de la Vie wallone (GB, **752-753**, 1314, 1446 « .. Waals bewustzijn »)
- Institut Jules Destrée (GB 753, 822) : bevat ondermeer enkele private archieven van voormannen van het RW

3. Archivalia

3.1 Publiekrechtelijke archieven

- notulen van de nationale ministerraad in verband met verkiezingen en politieke crisissen, taalkwestie, communautaire spanningen e.d. (online via arch.arch.be)
- thematische dossiers uit het archief van de kabinetshoofden en secretarissen van de Koning (vooral Albert I en Leopold III) (Archief van het Koninklijk Paleis)
- thematische dossiers in verband met de nationale verkiezingen in het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken
- persoonsdossiers van belangrijke actoren (Waalse parlementairen): archief van Kamer en Senaat
- thematische dossiers en notulen van de raden van provinciebesturen en steden
- documentatiedossiers gevormd door de parketten van Luik, Charleroi, enz.

3.2 Privaatrechtelijke archieven

- archieven van private actoren, politici, auteurs en militanten en Waalse verenigingen bewaard door het Fonds d'Histoire du Mouvement wallon en die zowel betrekking hebben op de periode voor beide WO als op de naoorlogse periode (GB 1216-1220):

M. Bologne (zie ook GB 821-822), A. Carlier, R. Christoffel, R. Colleye, F. Colot, L. Colson, J.-Cl. Damseaux, J.R. D'Heur, L. Docquier.. J. Happart, J. Haust, .. etc. Zie ook GB 752-754 : FHMW, Institut Jules Destrée, het ILHS en voor de meer syndicale aspecten van de Waalse beweging is er vooral de Fondation André Renard in Luik (GB 754, 1260, 1445)

-archieven van nationale politici: Harmel (ARA – taalkwestie : GB 1185), Knoops (ARA – Rassemblement wallon GB 1186) en Tindemans (Kadoc – GB 1229),

4. Andere

-Foto's, films, geluidsopnamen over de Waalse Beweging: Fonds d'Histoire du Mouvement wallon (GB 753, 1446), Bibliothèque et Archives Institut Emile Vandervelde (GB 1445)

-journaals, interviews en bijhorende documentatiedossiers gewijd aan de Waalse beweging, Voeren, enz.: RTBF-archief

-Objecten zoals vlaggen, tekens, enz.: Musée de la Vie wallone, Institut d'Histoire ouvrière économique et sociale (GB 753)

-----OOOOOOOOOO-----

**HISTORISCHE PRAKTIJK 2 – HEURISTIEK: MODERNE EN
HEDENDAAGSTE TIJD
EXAMEN 4 februari 2011
DEEL I**

Naam: _____ Voornaam: _____ Studentennr.: _____

Opmerking:

- Op dit formulier zijn kadertjes voorgedrukt. Alleen de tekst binnen de lijnen wordt gelezen.
- Antwoord zo precies, zo gestructureerd en zo volledig mogelijk. Het gebruik van afkortingen is toegelaten.
- Dit examen is een "open boek"-examen. Worden enkel toegelaten: "groene bijbel" (GB), "Inleiding tot de lokale geschiedenis" (Art & Vanhaute – "Blauwe bijbel" - BB), de outprints van de slides en teksten verschenen op Minerva, persoonlijke notities.
- Timing: na 3 uur worden de kopijen ingediend (8u30-11u30).

1. Je bent op zoek naar het eerste proces-verbaal van de vaststellingen in een moordzaak. Noem twee archiefbestanden of -series waar je dit proces-verbaal (in principe) kan aantreffen (2 p.).

- archief van een politiedienst (gemeentepolitie, gerechtelijke politie)
- parket (sepodossiers – dossiers van zonder gevolg geklasseerde zaken)
- griffie van een strafrechtbank (correctioneel, assisen)

2. Noem een vindplaats voor iconografisch materiaal met betrekking tot de landbouw in de provincie Limburg ca. 1900 (1 p.).

Provinciaal Archief- en Documentatiecentrum

3. Je bent voor de periode 1830-1893 op zoek naar wetgeving, instructies, statistieken, klachtendossiers, rapporten, kiezerslijsten, kortom alles wat de theoretische en praktische aspecten van de verkiezingen te maken heeft, maar niet de uitslagen zelf. Welke is de eerste handeling die je stelt? (1 p.)

Raadpleging van Pagnoul A.-M., *Ministère de l'intérieur. Affaires électorales (1830-1919). Inventaire*, Brussel, 1972 (GB, 359)

4. Welk ministerie was bevoegd voor de openbare weldadigheid in 1870? En in de tweede helft van 1939? (+ opgave van de pagina in de 'Groene bijbel') (2 p.)

- 1870: Ministerie van Justitie (p. 332)
- tweede helft 1939: Ministerie van Volksgezondheid (438-439)

5. Het onderwerp van jouw scriptie luidt "Theo Lefèvre. Voorvechter van de Vlaamse zaak, vriend van de wetenschap en katholiek politicus". Noem vier mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen. (2 p.)

- archivalia van Centrum voor Politieke Studies (GB, 1127)
- persoonsarchief KADOC (via ODIS of Archiefbank.be)
- persoonsarchief ARA (GB, 1186)
- audiovisuele media: beeldarchief BRT (VRT)
- parlementaire handelingen jaren 1950 en 1960
- notulen ministerraad (toegankelijk / full text doorzoekbaar via arch.arch.be)

6. Noem een recent verschenen standaardwerk in verband met het ontstaan van de kinderbijslag in België (+ opgave van de pagina in de *Groene Bijbel*) (1 p.).

De Koster M., *In het belang van het kind. Het ontstaan van de kinderbijslag in België (1921-1945)*, Tielt, 1999 (GB, 568)

7. Noem drie vindplaatsen van archiefbescheiden met betrekking tot het VNV (3 p.).

- AMSAB
- SOMA
- ADV N
- archief van het auditoraat-generaal (bewaard door de FOD Justitie / College van procureurs-generaal)

8. Stel je moet een collectieve biografie schrijven over "ingenieurs in dienst van de overheid tijdens het interbellum" en je bent op zoek naar persoonsnamen. Noem twee mogelijke gedrukte bronnen waar je terecht kan (2 p.).

Annales des travaux publics / Annales des Mines e.a. gespecialiseerde tijdschriften
Almanach Royal / Annuaire administratif et judiciaire
Inventarissen van het archief van het Ministerie van Openbare Werken (GB, 478), o.a. benoemingsbesluiten
Jaarboeken van het Ministerie van Openbare Werken (via het werk van K. Velle – GB, 480)
Annuaire du Ministère des Chemins de fer, enz. : GB, 487
Ook goede antwoorden : jaarboeken van ministeries van defensie, koloniën, enz.

9. Stel je onderzoekt de aard, de samenstelling, de hoeveelheid en de structuur van de energievoorziening in een bepaalde regio (19de en 20ste eeuw). Noem twee mogelijke informatiebronnen licht kort toe (2 p.).

- archieven van Ministerie van Economische Zaken, Ministerie van Bevoorrading, enz.
- statistische publicaties NIS
- lokale archieven: archieven van lokale energiemaatschappijen, stukken in verband met gemeentelijke belastingen op brandstof (octrooibelastingen)
- archieven en publicaties van energiebedrijven, federaties van energiebedrijven (Verbond der Gasnijverheid, Belgische Petroleumfederatie, enz.
- provinciale (en vanaf 1884 gemeente-) archieven: vergunningsdossiers

10. Je bent op zoek naar een aantal referentiewerken in verband met de volgende onderwerpen. Van welke instrumenten maak je gebruik? Vermeld ook de pagina uit de BB of de GB (4 p.).

- De politieke situatie in België, 1789-1815: BRUNEEL, *Des Révolutions à Waterloo*, BB, 33
- Wet op de Kinderbescherming 1912: bibliografie Karel Velle, *Recht en Gerecht*, GB, 328 *nr 70*
- historisch bezit van katholieke psychiatrische instellingen: repertorium Liegeois A., GB, 1096 *nr nu 1217*
- het Ministerie van Bevoorrading: Bourgeois, *Le Ministère du ravitaillement*, GB, p. 451

HISTORISCHE PRAKTIJK 2 – HEURISTIEK: MODERNE EN HEDENDAAGSTE TIJD DEEL II

Naam:

Voornaam:

Studentennr.:

Uw scriptieonderwerp luidt: **“Een halve eeuw onderwijsbeleid in België – 1900-1950”**

1. Som de onderzoeksaspecten van uw onderwerp op en licht toe.
2. Maak een lijst van alle mogelijke actoren die mogelijks activiteiten hebben verricht en handelingen hebben gesteld die met uw onderwerp verband houden.
3. Geef een typologisch overzicht van relevante informatiebronnen en hun vindplaatsen. Geef kort aan wat je van deze bronnen concreet verwacht, m.a.w. welke relevante informatie je in deze bronnen denkt te zullen aantreffen. Structureer je antwoord!

Opmerking: Op dit formulier zijn kadertjes voorgedrukt. Alleen de tekst binnen de lijnen wordt gelezen. Wees dus bondig. Veel succes!

Naam:

Voornaam:

Studentennr.:

1. ASPECTEN (5 p.)

Politiek-institutioneel

- typologie van overheidsorganen bevoegd voor het voorbereiden, uitstippelen, uitvoeren en controleren van het onderwijsbouwbeleid, wetgevende macht (op alle bestuursniveaus), uitvoerende organen (op alle bestuursniveaus);
- overheidsmaatregelen (wet- en regelgeving) inzake het onderwijsaanbod (lager-, middelbaar-, beroeps-, universitair onderwijs), de toegang tot het onderwijs, de diplomering, de opleiding van onderwijzend personeel, investeringen in infrastructuur, enz.
- beleid Duitse bezetter

Ideologisch

- politiek-ideologische strijd rond de controle over het onderwijs;
- schoolplicht versus leerplicht, taalpolitiek in het onderwijs, schoolkeuze, schoolspreiding, kansen voor meisjes, enz.

Financieel-budgettair

- de financiering van de onderwijssector

Cultureel

- perceptie van het onderwijsbeleid in dagblad- en gespecialiseerde pers, media, publicaties van diverse actoren (beroepsverenigingen van onderwijzers, pedagogen, e.a. maar ook socio-culturele organisaties, vrouwenbeweging, enz.)

Naam:

Voornaam:

Studentennr.:

2. ACTOREN (5 p.)

Commentaar: Beleid gaat uit van de wetgevende macht, van de bevoegde instanties van de uitvoerende macht (minister, departement, gedecentraliseerde openbare diensten), private partners aan wie bepaalde overheidstaken werden gedelegeerd, maar ook de onderliggende besturen zoals provincies en gemeenten voeren onderwijsbeleid

Publieke sector

1-wetgevende macht: nationaal parlement, provincieraden, gemeenteraden

2-uitvoerende macht:

-Ministerraad, diverse ministers bevoegd voor onderwijs + enkele voorbeelden (GB)

-adviesorganen + voorbeelden (Hoge Raad voor het Technisch Onderwijs)

-bestendige deputaties, provinciaal onderwijs

-college van burgemeester en schepenen

3.-publiekrechtelijke onderwijsinstellingen zoals universiteiten, landbouwhogescholen, koninklijke athenea en lycea, enz.

Private sector

1.- Politieke partijen

2.- Kerken meer bepaald de RK Kerk, maar ook Joodse eredienst

In verband met de Kerk onderscheid maken tussen bisdommen, dekenijen, parochies, orden en congregaties actief in de onderwijssector

3.- socio-culturele organisaties, vrouwenorganisaties, studentenverenigen, enz.

3.- Personen: ministers, ambtenaren, leiders van landbouwsyndicaten en -organisaties

4.- Persorganen

Naam:

Voornaam:

Studentennr.:

3. INFORMATIEBRONNEN EN VINDPLAATSEN

Algemeen (2 p.)

Bibliografie de Belgique – Belgische Bibliografie, 1900-1950 (BB 20); Bibliografische overzichten van H. De Ridder-Symoens inzake universiteitsgeschiedenis (BB 30); Bibliografieën van De Belder & Hannes, Beaufays, De Waele, Gaus & Van Eenoo, Heyse & Van Eenoo (BB 33-34)

Juridische repertoria, monografieën, e.d. via de bibliografie van K. Velle, *Recht en gerecht* (BB 36), o.a. naslagwerken van Léon BAUWENS (GB 495)

Bibliografie van gedrukte bronnen: Deweerdt (BB 36-37); na 1914: zie Belgische Bibliografie Voor overzicht gedrukte onderwijsstatistieken zie 'statistisch repertorium' van Janssens en Verboven (BB 37) – zie ook uitgegeven statistieken door Minten e.a. (GB 495)

Gespecialiseerde bibliografieën over onderwijs: M. Depaepe e.a. *Bibliografie van bronnen voor de geschiedenis van het voorschools, lager, middelbaar- en buitengewoon onderwijs in België, 1830-1959* (BB 47); M. De Vroede e.a., *Bibliografie van de geschiedenis enz.*, 1988 (BB 256) – zie ook GB 489

Bibliografieën van proefschriften, verhandelingen en scripties voorgelegd aan de departementen geschiedenis (BB 50-52) o.a. over onderwijs en kiesstrijd (op lokaal, provinciaal en nationaal vlak), onderwijspolitiek van bepaalde partijen en ministers, enz.

Kerk & Onderwijs: literatuuroverzicht in het artikel van A. Tihon (BB 264)

J. Tyssens, *De schoolkwestie in de jaren vijftig: van conflict naar pacificatie*, Brussel, 1997
Standaardwerk over Min. Onderwijs en Cultuur – C. Van der Cruyssen – GB 489

Gedrukte bronnen (2 p.)

- Voor wet en regelgeving (reglementair kader):

1° Publicatie van wetgevende normen op 'nationaal' vlak (GB 292-295): Belgisch Staatsblad (o.a. statuten van vzw's – bijlage bij het BS) en zijn officiële toegangen zoals de Recueil des lois, Pasinomie, Servais & Mechelynck, *Les Codes...*, enz. Zie ook K. Velle, *Recht en gerecht* – bibliografie als toegang

2° Circulaires in: Bulletin du Ministère de l'Intérieur et de l'Instruction publiques en navolgers (GB 494)

3° Jaarrapporten verschenen in parlementaire documenten (met onderbrekingen) (GB 494)

4° opvoedkundige tijdschriften – periodieken betreffende het onderwijs (GB 1303)

Vindplaatsen: grote bewaarbibliotheken, bibliotheek ARA, bibliotheek van FOD)

5° parlementaire documenten met betrekking tot onderwijsbeleid – online opvraagbaar via www.senate.be of www.dekamer.be

6° statistische bronnen:

7° Liber memorialis universiteiten: academische bibliografie van professoren « landbouwkunde »

7° seriële overheidspublicaties – zie hierboven (GB 591 – zie ook bibliografie van overheidspublicaties van D. Deweerdt (tot 1914))

8° Bestuurlijke memorialen van de provincies, gedrukte verslagen van de gemeenteraden

9° Jaarboeken katholiek onderwijs – GB 1110

Archivalia (publiekrechtelijk) (3 p.)

-Notulen Ministerraad – via arch.arch.be

- Archief van bevoegde nationaal ministerie en aanverwante (ARA): achtereenvolgens Min. Bin. Zkn. en Openbaar Onderwijs (landbouw – en technisch onderwijs >> Ministeries voor Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken); Ministerie van Wetenschappen en Kunsten (1907); afzonderlijk Min. Openbaar Onderwijs (december 1932-) met gedeeltelijke overheveling van bevoegdheden inzake landbouw- en technisch onderwijs;

-interministerieel comité voorgezeten door Min. Openbaar Onderwijs

-opnieuw concentratie in één ministerie in 1946 met gedeelde bevoegdheid met Min. Openbare Werken inzake schoolgebouwen

Veel archivalia verloren gegaan door brand in Min. Openb. Werken 1947, behalve collecties min. en koninklijke besluiten, archief van de Hoge Raad voor het Technisch Onderwijs, subsidiedossiers technisch onderwijs, archief van het zeevisserijonderwijs vanaf 1926 (RA Be), archief van de administratie van bewaarscholen, lager onderwijs en normaalscholen tot 1912 (ARA) – zie inventarissen GB 492-493

- Gemeentearchieven – bewaarplaats: gemeente zelf, Rijksarchief – GB 78-79

- Archieven van provincies – GB 137-138 (belangrijk voor specifieke onderwijstypes zoals normaalscholen, land- en tuinbouwscholen, technische scholen, buitengewone scholen, beroepsonderwijs, huishoudscholen, scholen voor verpleegkunde en vroedkunde; voor subsidiedossiers verstrekt aan gemeente- en vrije scholen: schoolgebouwen)

Archivalia (privaatrechtelijk) (2 p.)

- Archief van ministers en kabinetschefs, ambtenaren: Camille Huysmas (minister 1925-1927, 1947-1949) (AMVC-Letterenhuis), secretaris-generaal Marcel Nyns (jaren 1930 en oorlogsjaren – ARA –ontsloten door Thielemans en Vleeschouwers) (GB 493)

- Bisschoppelijke archieven, archieven van de orden en congregaties actief in het domein van het onderwijs, parochiale archieven (GB 1092 e.v., 1109-1110, 1113-1114), briefwisseling, dossiers van de diocesane inspectie, decanale verslagen in verband met lager onderwijs, dossiers inzake reglementen, programma's, toegelaten schoolboeken, financiële ondersteuning van het katholiek onderwijs – Archief aartsbisdom Mechelen, bisschoppelijke archieven, KADOC, archieven van Joodse onderwijsorganisaties (GB 1134).

Andere (1 p.)

-fotocollecties: KADOC (GB-1443); beeldenbanken stadsarchieven, schoomusea

-iconografische bronnen, prenten, ansichtkaarten, enz. + voorbeelden

-mondelijke bronnen

HEURISTIEK DEEL II (Ba2)– PARTIM NIEUWSTE TIJDEN
Examen van 18 augustus 2010
DEEL I

Naam:

Voornaam:

Studentennr.:

Opmerking:

- Op dit formulier zijn kadertjes voorgedrukt. Alleen de tekst binnen de lijnen wordt gelezen.
- Antwoord zo precies en zo volledig mogelijk.
- Dit examen is een "open boek"-examen. Worden enkel toegelaten: "groene bijbel" (GB), "Inleiding tot de lokale geschiedenis" (Art & Vanhoute - BB), de outprints van de slides en teksten verschenen op Minerva, persoonlijke notities.
- Timing: na 3 uur worden de kopijen ingediend.

1. Noem vier informatiebronnen en hun vindplaatsen waar je informatie hoopt te vinden over het thema "Het werkgelegenheidsbeleid in België (1900-1940)" (met vermelding van de pagina's in de GB en/of BB) (4 p.).

- GB 76 archief met betrekking tot gemeentelijke en intergemeentelijke werkloosheidsfondsen, arbeidsbeurzen, Plaatselijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheidsheid(KB 1934): statuten, reglementen, werkingsverslagen, briefwisseling, notulen gemeenteraad : belangrijke gemeente- of stadsarchieven, RA
- GB 422, 425: Archivalia van de rechtsvoorgangers van de FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg – zie oprichting °1895 Ministerie van Industrie en Arbeid, Arbeidsambt (°1894), Algemene Directie van Arbeidswezen 1924 enz. – Archief van het ministerie en van hoge arbeidsraad – inventaris Pagnoul 1967 – verzameling KBs en MB – zie Rijksarchief arch.arch.be
- GB 426 – drukwerken – series (KB / universiteitsbibliotheek / federale bibliotheken / RA): Arbeidsblad 1896-, Rapports annuels de l'Inspection du Travail, 1896-; Annuaire de la législation du travail, 1898-; circulaire van het Ministerie (en rechtsvoorgangers)
- passim : parlementaire bronnen, Pandectes (trefwoorden)
- GB 550-551: Archief van de Nationale Dienst voor Arbeid en Werkloosheid ° 1935 -

2. Noem vier informatiebronnen (en vindplaatsen) waar je materiaal vindt met betrekking tot het thema "*Oorlog aan de oorlog!? De houding van de Belgische werkliedenpartij ten aanzien van het leger 1885-1914*" (met vermelding van de pagina in de GB) (4 p.).

- AMSAB: notulen bestuursorganen BWP, congresresoluties
- AMSAB: persoonsarchieven Anseele, Beekman, De Man, Destrée, Vandervelde, Huysmans, enz.
- Parlementaire handelingen K&S
- socialistische persorganen >>> verslagen van meetings, foto's
- gelegenheidsbladen, pamfletten, enz.

3. Noem drie mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen in verband met het thema "jeugdcriminaliteit in de provincie Brabant 1900-1940" (3 p.).

politiearchieven steden Leuven, Tienen, Asse, enz.; archief GP; archief strafrechtbanken Leuven, Brussel en Nijvel; archief jeugdrechtbank en rechtsvoorganger, pers, penitentiairearchieven

4. Welk (nationaal) ministerie was bevoegd voor respectievelijk: "pensioenen van militairen – 1950) en "vreemdelingenpolitie – 1940" (met vermelding van de pagina in de GB) ? (2 p.)

- Financiën 410
- Justitie 330-331

5. Het onderwerp van jouw masterpaper luidt "De leefwereld van jongeren voor de Tweede Wereldoorlog". Noem twee relevante mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen (2 p.).

- strips 1295-1296
- drukwerken enarchieven van socio-culturele organisaties
-archieven van jongerenorganisaties AMSAB-KADOC (Cardijn, 1039, 1051-)
-archieven/ drukwerken/ iconografie met betrekking tot schoolmilieu: scholen zelf, private archiefdiensten, ook RA (athenea)
- jongerenpers 1300
- kunstuitingen

6. Het onderwerp van jouw scriptie luidt "Adolph Max en Brussel". Noem twee mogelijke informatiebronnen en hun vindplaatsen (2 p.).

- archief kabinet burgemeester Max in SAB (1909-1939) – p. 1210
- notulen gemeenteraad en schepencollege, gelegenheidsdiscours, persknipsels, enz.: SAB – KB (prentenkabinet?)
- Brusselse pers 1284-1285
- briefwisseling met Hof – Min. BZ
- fotomusea / fotocollecties SAB 1449
-

7. Noem een vindplaats voor iconografisch materiaal met betrekking tot het thema "Het Joods verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog" (met vermelding van de pagina in de GB) (1 p.)

archieven
Oeffeningshandboek
(Comité de Joods verzet) →
in Nationaal Museum voor de Wereldoorlog 1274

8. Noem een standaardwerk in verband met "middenstandspers" in België en vermeld de pagina in de GB (1 p.).

-- 1298 – Vermandere / Heyrman

9. Voor welke periode (jaren) beschikken wij over notulen van de ministerraad (met vermelding van de pagina in de GB/BB) (1 p.).

- 1916 (319-320)

Naam:

Voornaam:

Studentennr.:

1. ASPECTEN (5 p.)

Maatschappelijke betekenis = belang
Representatie = beeldvorming: waar/hoe

Culturele = popularisering circuscultuur, circus in romanliteratuur, theater, kunst, folklore, liederen, pers, reclame, advertenties, strips voor jongeren; democratisering vrije tijd; beeldcultuur; codes – symbolen – rituelen;

Politiek = houding overheid, marginalisering, criminalisering, repressie, sociaal beleid, cultuurbeleid, wettelijk en reglementair kader; huisvestingsbeleid, onderwijsbeleid, beleid t.a.v. minderheden

Sociaal = profiel circusartieste, netwerken organisatie, verstedelijking;

Technisch = infrastructuur, transport

2. ACTOREN (5 p.)

- steden en gemeenten
- politiediensten
- vreemdelingenpolitie
- autoriteiten bevoegd voor afleveren verblijfsvergunning
- kunstenaars
- kerk – religieuze orden begaan met minderheden
-

3. INFORMATIEBRONNEN EN VINDPLAATSEN (10 p.)

BIBLIOGRAFIE

BB 48, Leclercq, Les arts du spectacle. Belgique. Bibliographie des ouvrages en français publiés en Belgique entre 1960 et 1985 concernant. le cirque, Liège, 1988
BB 250, Aelbrecht, L'entre-deux guerres en Belgique, 1991; bibliografieën mbt volkskunde (Vlaamse Zanten, enz.)

WERKEN

Verhandelingen geschiedenis of cultuurantropologie; diverse publicaties vermeld achteraan de bijdrage van J. Art in BB (p. 250 e.v.: over jaren 30, jaren 60, over vrije tijd, marktlieder, amusementsleven, enz. b.v. werk van A. De Poorter, De geschiedenis van de Belgische circussen, Zulte, z.d., het werk van P. Stephany over jaren '20, '30, '50; zie ook bibliotheek van volkskundige musea en onderzoekscentra

DRUKWERKEN

Persorganen: dagbladen maar ook gespecialiseerde pers in verband met foorkramers (L'ami du Voyageur) – reizigers, enz., advertentiepers 1292, 1298, geïllustreerde pers 1297; kinderboeken; strips; middenstandspers, affiches 1293-1295

ARCHIEVEN

PUBLIEK : archief van vreemdelingenpolitie (Ministerie van Justitie), gerechtelijke bronnen

PRIVAAT : archieven van folkloristische musea, stadsarchieven, prentenkabinet KB, archieven van cultuurtempels ; archief van Koninklijk Commissaris voor Migranten D'Hondt 1981- (KADOC)

ANDERE

Fotoarchieven – Charleroi, Antwerpen, enz. of fotocollecties in b.v. SABrussel; KBOV-project (BB 266); fotocollecties gemeentearchieven; private verzamelaars

Musea: objecten in verband met circusattracties,

Mondelinge bronnen: circusartisten, cultuurambtenaren, enz.

Bibliotheken: literatuur, poësie

Audiovisuele archieven; VRT

OEFENING 1

Mogelijke antwoorden...

1. Stel je wil nagaan of het Rijksarchief een inventaris heeft gepubliceerd van het modern gemeentearchief van Deinze. Wat is de eerste handeling die je stelt?

► **Mogelijk antwoord**

Via de website <http://arch.arch.be> (portaalsite van het Belgisch Rijksarchief) gebruik ik de databank "zoeken in archieven" of de databank "publicaties".

2. Waar vind je een goed overzicht van werken gepubliceerd over de stad Aalst en omgeving (19de en 20ste eeuw)?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg de lopende historische bibliografie in het tijdschrift Het Land van Aalst (BB, art. Van Eenoo – p. 26)

3. Je bent op zoek naar een overzicht van de dagbladpers in West-Vlaanderen tussen 1850 en 1914? Hoe ga je tewerk?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg de publicaties van R. Van Eenoo (persrepertoria) (BB, art. Van Eenoo – p. 40 – zie ook GB, o.a. 1489 e.v.).

4. Waar vind ik snel informatie over de evolutie van de bestuurlijke indeling van het gerechtelijk arrondissement Mechelen in de 19de en begin 20ste eeuw?

► **Mogelijk antwoord**

Ik gebruik het driedelig werk van S. Vrielinck, De territoriale indeling, enz. GB, p. 53

5. Waar vind ik publicaties over de maatschappelijke evolutie tijdens het interbellum?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg de algemene historische bibliografieën (BB, art. Van Eenoo, p. 33).

6. Waar vind ik een overzicht van commentaren bij het Belgisch strafwetboek van 1867?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg K. Velle, Recht en gerecht, meer bepaald in verband met de gepubliceerde commentaren in verband met het SW.

7. Stel je wil nagaan of er archief bewaard is gebleven van een socialistisch syndicaat van Oost-Vlaamse textielarbeiders ca. 1930? Wat is de eerste handeling die je stelt?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg het archievenoverzicht van AMSAB-ISG (www.amsab.be) of ik raadpleeg de databank www.odis.be (Onderzoeksdatabank intermediaire structuren in Vlaanderen) of www.archiefbank.be.

8. Stel je wil nagaan hoe het provinciebestuur van Namen intern georganiseerd was rond 1880 en voor welke aangelegenheden de verschillende afdelingen bevoegd waren? Welk werkinstrument gebruik je?

► **Mogelijk antwoord**

Ik maak dankbaar gebruik van de Almanach Royal of van de Annuaire administratif et judiciaire de la Belgique. Ik ga via <http://arch.arch.be> op zoek naar verschenen inventarissen met betrekking tot het archief van de provincie Namen (einde 19de eeuw) en ik raadpleeg vooral de inleiding tot deze toegangen.

9. Stel je moet een scriptie maken over het onderwerp “Kortrijk met een luchtje: over openbare hygiëne en milieubeheersing in een kleine Vlaamse stad, 1850-1920”? Wat is de eerste handeling die je stelt?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg de bibliografie van N. Maddens e.a. (BB, art. Van Eenoo – p. 27) en raadpleeg in de stadsbibliotheek van Kortrijk of in het Rijksarchief te Kortrijk de lopende bibliografie van N. Maddens die jaarlijks verschijnt in De Leiegouw (BB, art. Van Eenoo - p. 28).

10. Ik krijg een onderzoeksopdracht in verband met het gevangeniswezen. Welke onderzoeksgids kan ik raadplegen en waar vind ik die?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg de gids van I. Rotthier. Aangezien het gevangeniswezen een bevoegdheid is van de FOD (voorheen Ministerie) van Justitie, is de kans groot dat de bevoegde archiefdienst, zijnde het Rijksarchief, hierover publicaties aanbiedt (zie <http://arch.arch.be> >>> publicaties).

11. Stel je bent op zoek naar de officiële publicaties (ambtelijke gedrukte bronnen) uit de periode van het interbellum. Hoe ga je te werk bij het opstellen van de bibliografie?

► **Mogelijk antwoord**

Ik raadpleeg de jaarlijks gepubliceerde Bibliografie van België, aangevuld met de gepubliceerde catalogi van de voornaamste ministeries (binnenlandse zaken, justitie, enz.).

OEFENING 2

Mogelijke antwoorden...

1. Stel je wil nagaan aan welke ziekten de inwoners van het arrondissement Tielt stierven ca. 1870? Welke bronnen raadpleeg je?

► **Mogelijk antwoord**

Het register van doodsoorzaken (GB, 48)

2. Welke eersterangsbron raadpleeg je voor de geschiedenis van het lokaal wegnenet in de tweede helft van de 19de eeuw?

► **Mogelijk antwoord**

De atlassen van de buurtwegen (GB, 73)

3. Welke 19de-eeuwse bron biedt een goed overzicht van de beroepen uitgeoefend in een bepaalde gemeente?

► **Mogelijk antwoord**

Volkstellingen – (GB, 52-54)

4. Welke bron houdt voor elke gemeente permanent de mutaties bij ten gevolge van geboorten, overlijdens en woonstveranderingen? En geef ten minste twee vindplaatsen waar men deze bron kan vinden.

► **Mogelijk antwoord**

Bevolkingsregisters (GB, 48 e.v.). Vindplaatsen: de gemeentelijke administratie (dienst bevolking), het gemeentearchief, het betrokken rijksarchief.

5. In welke bron vind je voor het jaar 1932 een overzicht van alle in de gemeente ingeschreven vreemdelingen?

► **Mogelijk antwoord**

Het bevolkingsregister. De vreemdelingen werden pas na het KB van 14 augustus 1933 ingeschreven in een afzonderlijk vreemdelingenregister (GB, 49).

6. Noem twee bronnen die interessante informatie bieden voor het meten van de industriële en commerciële activiteit?

► **Mogelijk antwoord**

Industriële tellingen of nijverheidstellingen (GB 75-76.); Patentlijsten (GB, 55-56)- zie ook het werk van Nele Bracke (GB 143)

7. Stel je wil voor het arrondissement Mechelen snel een overzicht bekomen van het verloop van de kiesverrichtingen voor de gemeenteraadsverkiezingen in de loop van de tweede helft van de 19de eeuw. Welke bronnen raadpleeg je?

► **Mogelijk antwoord**

De dossiers in verband met de gemeenteraadsverkiezingen in de respectieve gemeentearchieven (GB, 66). De syntheseverslagen of processen-verbaal die door het provinciebestuur werden opgemaakt (archief van de provincie Brabant) (GB, 140-141).

8. Noem drie bronnen die een licht werpen op de sociale politiek van een gemeente rond 1900.

► **Mogelijk antwoord**

Notulen van de gemeenteraad, briefwisseling, jaarverslagen, e.d. die zich in het archief van de gemeente bevinden (GB, 44-46, 81). Archieven van de 'armenbesturen' (voorlopers van het OCMW) (GB, 91-93). Diverse bronnen in het provinciaal archief (lijsten van behoeftigen, briefwisseling over onderstandswoonst, enz.) (GB, 146-147)

9. Waar vindt men algemene informatie over militieaangelegenheden (19de eeuw)?

► **Mogelijk antwoord**

Jaarverslagen van de arrondissementscommissarissen (GB, 110).

10. Noem twee auteurs van toegangen op archief van de provincie West-Vlaanderen (eerste helft 19de eeuw).

► **Mogelijk antwoord**

Inventarissen van De Smet en van Roose-Meier (GB, 127)

11. Waar vind ik de circulaires van de ministers bevoegd voor het openbaar lager onderwijs?

► **Mogelijk antwoord**

Bestuurlijk memoriaal van de provincie, de gedrukte reeks circulaires van de Minister van Binnenlandse Zaken (en rechtsopvolgers). Zie GB 412.

12. Stel je doet onderzoek naar de politieke evolutie in de gemeente Galmaarden in de Franse Tijd. Noem twee vindplaatsen waar je eersterangsbronnen hoopt te vinden?

► **Mogelijk antwoord**

Archief van het Dyledepartement (inventaris van F. Daelemans – GB, 119). Archief van de kantonmunicipaliteit of gemeente Galmaarden (zie databank "zoeken in archieven" via de website <http://arch.arch.be>).

13. Openbare gezondheidszorg in de provincie Luxemburg. Naar welk archief ga je eerst op zoek en welke toegang zal je raadplegen?

► **Mogelijk antwoord**

Archief van de provincie Luxemburg. Inventaris van Van Leeuw (GB, 130).

OEFENING 3 – rechterlijke macht

1. Je nonkel is in de jaren 1970 als fabrieksarbeider in Gent op het werk ernstig verminkt geraakt tijdens het bedienen van een machine en heeft zijn linkerarm verloren. In welk archief vind je het dossier terug waarin staat hoeveel schadevergoeding hij heeft gekregen?

Antwoord: arbeidsrechtbank Gent

2. In het gerechtelijk nieuws uit een krant uit 1880 lees je over het proces tegen een dievenbende in Turnhout. Je besluit een scriptie te maken over bendevorming in Vlaanderen in de late 19de en begin 20ste eeuw. Ontwikkel een zoekstrategie. Noem vijf zinvolle handelingen die je zal stellen.

Mogelijk antwoord: welke instantie was bevoegd?: HA Antwerpen – corr. Turnhout; bibliografie *Recht & Gerecht* in verband met commentaren op strafwetboeken; inventarissen rijksarchief: via arch.arch.be: inventaris – nadere toegangen Isabel Rotthier *Inventaris van het archief van het Hof van Assisen te Antwerpen (1811-1939) en rechtsvoorgangers (1795-1811) - 2002*

3. Je krijgt de opdracht een tekst te schrijven over een drama dat zich in een deelgemeente van Dendermonde heeft afgespeeld. Op 30 november 1918 zijn drie broers en hun neef het slachtoffer geworden van een ontplofte bus, die ze hadden meegenomen om thuis te ontmantelen. In het archief van welke gerechtelijke instantie vind je informatie over deze zaak?

Antwoord: Parket Dendermonde, notitieregister en dossier zonder gevolg

4. Je doet onderzoek naar de gefailleerde bedrijven in het gerechtelijk arrondissement Dendermonde rond 1900. Ontwikkel een korte onderzoeksstrategie. Mogelijk antwoord: welke instelling was bevoegd?: RK - via Vrielinck: RK Aalst – archieven ontsloten?: ja – RA Gent

5. Waar vind je informatie terug over personen die veroordeeld zijn voor collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog?

Mogelijk antwoord: archieven van de krijgsraad en het krijgsauditoraat, het *Belgisch Staatsblad*; penitentiaire archieven (strafinrichtingen en interneringscentra) – Isabelle ROTTHIER, *De gevangenisgids. Archiefgids betreffende de archieven van de Vlaamse penitentiaire inrichtingen - 2001*

6. Welke serie(s) uit het gerechtelijk archief raadpleeg je die mogelijkere wijs antwoord bieden op de volgende vragen of studieonderwerpen:

-industriële activiteit in het arrondissement Hasselt, 1900-1950: faillissementsdossiers, minuten vonnissen en akten RK, nijverheidsmodellen WR, neergelegde fabrieks- en handelsmerken RK

- vrouwencriminaliteit in Brugge, tweede helft 19de eeuw: HA, correctionele rechtbank, politierechtbank (vredegerechten) – penitentiaire archieven
- de beteugeling van verbaal geweld in West-Vlaanderen, 19de eeuw: overtredingen – VG – inventarissen, studie van Karel Velle
- persmisdrijven, 19de eeuw: HA
- echtscheiding, 19de eeuw: REA – studie van Guido Gadeyne
- desertie, 19de eeuw: militair gerecht
- studentenprotesten, jaren 1960: archief parket – gerechtelijke politie – alternatieve bronnen: pers, fotoarchief
- communisme, interbellum: parket (gerechtelijke politie)
- burgerlijke geschillen inzake huur: vredegerecht
- seksuele delinkwentie, 19de eeuw: assisen, correctionele rechtbank
- zelfmoord: parket (notitieregisters, sepodossiers)
- ontzetting ouderlijke macht 20ste eeuw: burgerlijke rechtbank, vanaf 1966 jeugdrechtbank (vonnissen)
- landloperij, 19de eeuw: politierechtbank
- epuratie inzake burgertrouw, Tweede Wereldoorlog: burgerlijke rechtbank, parketarchief

7. Stel je bent op zoek naar achtergrondinformatie over de gerechtelijke procedure in verband met strafzaken in de eerste helft van de 19de eeuw. Noem drie werkinstrumenten die je kan gebruiken.

Mogelijk antwoord: P. Poulet (GB 699), bibliografie *Recht en Gerecht* (K.Velle), Pandectes belges

8. Stel je wil het strafrechtelijk beleid onderzoeken in de provincie Oost-Vlaanderen. Noem drie bronnen die je kan raadplegen?

Mogelijk antwoord: circulaire van de procureurs-generaal en procureurs des Konings, mercurialen van de procureurs-generaal (ook gepubliceerd in juridische tijdschriften), documentatiedossiers aangelegd door de diensten van de procureurs-generaal, briefwisseling parketten rechtsgebied, enz.

9. Je bent op zoek naar het eerste proces-verbaal van de vaststellingen in een moordzaak. Noem drie archiefseries waar je dit proces-verbaal (in principe) kan aantreffen?

Mogelijk antwoord: archief politie, parket (sepodossiers), dossiers van de correctionele rechtbank, assisendossiers

10. Waar vind je informatie over geschillen op de werkvloer in Ronse tijdens de periode 1900-1970?

Mogelijk antwoord: via Vrielinck: Werkrechtvaard Ronse

11. Vader en moeder Vandooren kwamen beiden om ten tijde van de cholera-epidemie die in juli 1866 Kortrijk hevig huis hield. Je wil nagaan wat er met de kinderen is gebeurd. Hoe ga je te werk?

Mogelijk antwoord: datum overlijden, bevoegdheid: vredegerecht Kortrijk 1 of 2, minuten van akten (op te zoeken via de eigentijdse toegangen: repertoria)

12. In welke afdeling van de gevangenis moet je in de rol zoeken naar een militair die, in afwachting van zijn proces, is opgesloten voor openbare dronkenschap en gewelddadig gedrag?

Antwoord: provoosthuis

13. Je bent op zoek naar iemand die in Mechelen in 1881 een moord heeft gepleegd, hiervoor is veroordeeld door het hof van assisen van Antwerpen tot levenslange dwangarbeid en zijn celstraf uitzat in Leuven-Centraal. Kan je meedelen in welke afdeling van welke gevangenis hij telkens verbleef?

Antwoord: arresthuis Mechelen, justitiehuis Antwerpen, strafhuis Leuven-Centraal

OEFENING 4 - UITVOERENDE MACHT

1. Welke eersterangsbronnen raadpleeg je in verband met het algemeen beleid van de regering?

Notulen van de Ministerraad (1916-1949, via arch.arch.be)

<http://arch.arch.be/index.php?l=nl&m=nieuws&r=alle-nieuwsberichten&a=2011-11-19-de-notulen-van-de-ministerraad-1918-1979-staan-online>

en verder: archief van kabinet van de Koning, regeringsverklaringen (gepubliceerd in kranten, parlementaire handelingen enz.)

2. Waar vind je informatie over het privé-bezit van de Koning?

Archief van de intendant van de Civiele Lijst; archief van de Koninklijke Schenking (W. 31 dec. 1903, nationale openbare instelling sinds 1930 – nog ter plaatse bewaard)

3. Noem drie officiële publicaties van wetgevende normen sinds 1800?

-Bulletin des lois de la République française

-Code Merlin, jaar V, 2 dln.

-Nederlandsche Staatscourant, 1814-

-Staatsblad (enkel van de souverein), 1813-

-Journal officiel du Gouvernement de la Belgique of Journal officiel, 1814-1815

-Bulletin officiel des décrets du Congrès National de la Belgique et des arrêtés du pouvoir exécutif

-Bulletin officiel des lois et arrêts royaux de la Belgique, 1831-1845

-Moniteur Belge, 1845 (tweetalig vanaf 1898)

4. In welke seriële bron / waar vind je:

4.1. stichtingsakten mutualiteiten ca. 1900

Verzameling der akten van de mutualiteitsverenigingen, bijlage bij BS, 1894-

4.2. rapporten aan de Koning bij organieke Koninklijke Besluiten (1850-1950)

Pasinomie (en andere officieuze publicaties), BS

4.3. richtlijnen over de samenstelling van gerechtelijke statistieken
Gepubliceerde serie omzendbrieven Min. Just.

4.4. rapporten over de krankzinnigenzorg (1850-1914)

driejaarlijkse verslagen (Rapports triennaux..) verschenen in de reeks *Parlementaire documenten. Documents parlementaires*

- 4.5 richtlijnen aan de lokale overheden in verband met volksgezondheid (1922-1931)
Bulletin van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid; *Bulletin de l'administration du service de santé et de l'hygiène* (1893-1935)
- 4.6 benoemingsdossiers van magistraten (1830-1914)
ARA: inventaris Bouwmans – algemeen secretariaat Min. Just.
- 4.7 informatie over gemeente- en provinciale verkiezingen (1830-1980)
ARA: inventarissen Pagnoul, Maréchal + ongeklasseerd archief
- 4.8 informatie over migranten en politieke vluchtelingen (1830-1914)
ARA: Min. Just. – inventaris van S. Vervaeck + gids voor sociale geschiedenis
Zie ook: <http://arch.arch.be/index.php?l=nl&m=nieuws&r=alle-nieuwsberichten&a=2015-11-15-archieven-over-migratiestromen> (doorklikken naar zoekwijzer, informatie over “vreemdelingendossiers..)
- 4.9 rapporten over de toestand van het middelbaar onderwijs (1852-1911)
Rapports triennaux..., gepubliceerd 1853-1913
- 4.10 informatie over Belgische vennootschappen uit de 19de en begin 20ste eeuw werkzaam in het buitenland
Consulaire rapporten verschenen in de *Recueil consulaire* – zie ook archief buitenlandse zaken
- 4.11 informatie over de Belgische marine vóór 1945
Koninklijk Legermuseum (War Heritage Institute): inventaris van Richard Boijen uit 1987
- 4.12 informatie over het vermogen van bepaalde personen
Notariaat (minuten), erfenisaangiften of aangiften van nalatenschap
- 4.13 akten over de organisatie van douanediensden
Recueil administratif des contributions directes, douanes et accises
- 4.14 jaarverslagen van de staatsspoorwegen, 1835-1884
Parlementaire documenten – *Documents parlementaires*
- 4.15 overzicht van onderwijswetgeving in het interbellum
Publicaties van L. Bauwens

5. Welke publicatie biedt een thematische ontsluiting van de vigerende wetgeving, waarbij bovendien de wijzigingen worden geregistreerd, nieuwe teksten geïntroduceerd of niet meer toepasselijke wetten weggelaten?

Servais & Mechelynck (*Codes.*), *Pandectes belges* e.a.

6. Stel je wil alle aspecten van de toepassing van de Gemeentewet of de werking van de Commissie voor Openbare Onderstand ca. 1940 nagaan. Welke werkinstrumenten zal je gebruiken?

Les Nouvelles, *Recht en Gerecht*

7. In welk jaar werd het Ministerie van koloniën opgericht en waar zijn de archieven van dit departement terecht gekomen?

1908, Min. Buit. Zkn. + Algemeen Bestuur voor Ontwikkelingssamenwerking (enkel persoonsdossiers)

8. Stel je wil een bibliografie opstellen van de overheidspublicaties gepubliceerd binnen het domein "financiën", meer bepaald omtrent "belastingen", tijdens de periode 1914-1950. Hoe ga je te werk?

Raadplegen van de Belgische bibliografie. *Bibliographie de Belgique* (1875-), raadplegen van steekkaartensysteem Koninklijke Bibliotheek, raadplegen bibliotheek FOD Financiën (gids van de informatie- en documentatiecentra van de federale administraties), bibliografische instrumenten van o.m. Keppenne (1954), raadplegen van institutionele studie over Financiën van Bourgeois

9. Stel je onderzoekt de onregelmatigheden begaan ten nadele van de nationale overheid in de periode 1920-1950. Hoe ga je te werk?

Wie is bevoegd: Hoog Comité van Toezicht HCT ° 1910 (enkel voor spoorwegen en PTT), 1912 (ook voor domein van de landbouw, openbare werken en oorlog), 1921 (voor alle departementen). Bevoegd ministerie: achtereenvolgens Openbare Werken, 1921 Verkeerswezen, 1940 Premier, 1946: begroting, 1949: algemeen bestuur en pensioenen, later terug naar de 'premier'; 1995: naar ambtenarenzaken; 1998: personeel verdeeld over Justitie en Ambtenarenzaken – dossiers (ARA)

10. Waar vind je officiële publicaties van het Belgisch leger en het Ministerie van Landsverdediging?

Documentatiecentrum Koninklijk Legermuseum, centrale bibliotheek van het Ministerie van Landsverdediging

BRONNEN VOOR DE FISCUS DOORGELICHT
GASTCOLLEGE Pieter De Reu 06.11.2017

VRAAG 1

Stel, je zoekt een reeds verdwenen fabriekje uit 1850 en wil meer weten over de site zelf. Waar zoek je een eersterangsbron over "vermogen" die ons informatie verschaft over de industriële infrastructuur en de toenmalige ligging van het bedrijf (1), en waarom? Welk boek of bronnenstudie neem je hiervoor best bij de hand (2)?

ANTWOORD:

(1) Het kadaster (patrimoniumdocumentatie).

Het kadaster fungeert als een soort inventaris van vastgoed. Aan de hand van de bijbehorende kadasterkaarten is het mogelijk vastgoed exact te lokaliseren. Ook de infrastructuur is na te gaan. Wanneer een fabriek met machines, stoomkracht of motoren werd uitgerust, steeg immers de belastingbasis (kadastraal inkomen) evenals de waarde van het vastgoed. Verdere informatie kan gevonden worden in de bronnen van registratie en hypotheekbewaring, eveneens diensten binnen Patrimoniumdocumentatie.

(2) Antoon Zoete, *De documenten in omloop bij het Belgisch kadaster (1835-1975)*. Brussel, 1979.

OF Pieter De Reu, *De geschiedenis van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie. Organisatie, bevoegdheden, ambtsgebieden, archiefvorming (1796-2006)*. Brussel, 2011.

VRAAG 2

Je wil opzoeken doen rond een voormalig douanedepot (gebouw) en de tewerkgestelde douaniers (personeel). Geef enkele onderzoekspistes, literatuur en archiefbronnen.

Zeer algemeen (GB 470):

- Pricken (J.). *De Belgische douane van 1814 tot 1840*. Brussel, 1956.
- Mahieu (R.G.W.). *La douane et les douaniers au Royaume de Belgique (...). Essai historique*. Brussel, 1991.
- De Keyzer (E.), Hellinx (J.), Van Puymbroeck (A.). *Essay over de geschiedenis van douane en accijnzen*. Antwerpen, 1995.

Douaniers:

- Brussel, ARA: Douane en Accijnzen, *Het archief van de personeelsdienst* omvat o.m. ca. 25.000 dienststaten van douanepersoneel uit de periode 1870-1980.
- Antwerpen, Het Nationaal Archief en Museum van Douane en Accijnzen

Douanekantoor:

- Archief Ministerie van Financiën
- Archief buitendiensten Patrimoniumdocumentatie = als een vastgoed
- DOMEINKANTOOR (beheer vastgoed van de staat) + AANKOOPCOMITÉ

VRAAG 3

Frère-Orban was minister van Financiën in 1848-1852 en 1857-1870.

Waar vinden we sporen van diens belastingen en eigen fiscaliteit?

Literatuur:

- Van de Voorde (A.). *De penningmeesters van de Wetstraat : het Ministerie van Financiën en al zijn ministers tussen 1831 en 2005. Met biografieën van Jules Malou, WalthèreFrère-Orban, Auguste Beernaert, Camille Gutt en Gaston Eyskens.* Leuven, 2005.
- De Paepe (J.-L.) & Raindorf-Gérard (C.). *Le parlement belge, 1831-1894. Données biographiques.* Brussel, 1996.
- Frère-Orban (H. J. W.). Eigen teksten of publicaties.

Fiscaliteit in domicilie:

- Brussels stadsarchief
- Luiks stadsarchief

Persoon:

- UCL, persoonsarchief
- Liberaal archief

Over fiscaliteit:

- Archief Ministerie van Financiën
- Parlement: Kamer van volksvertegenwoordigers en Senaat